

И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын жана тең уюштуруучу Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин Д 14.23.690 диссертациялык кеңешинин эксперти медицина илимдеринин доктору, профессор Мамбетов Марат Аваловичтин 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиги боюнча Аскарбекова Гүлдесте Аскарбековнанын медицина илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга сунушталган “Кыргыз Республикасында жалпы дарыгерлер (үй-бүлөлүк) практикасын өркүндөтүүдөгү, уюштуруудагы медициналык жана социалдык көйгөйлөр (Ош облусунун мисалында)» аталыштагы диссертациясына эксперттик

КОРУТУНДУ

1. Диссертациялык кеңеш диссертацияларды коргоого кабыл алууга укук берилген адистикке илимий иштин шайкештиги.

Илимий иште үй-бүлөлүк медицинаны өркүндөтүү, анын социалдык жана уюштуруучулук маселелерин комплекстүү талдоо жана көйгөйлүү маселелерин чечүү каралып, 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиктин шифрине туура келет.

2. Изилдөөнүн максаты: Баштапкы медициналык-санитардык жардамдын жеткиликтүүлүгүн, сапатын, кадрдык потенциалын, калктын оорулуулук динамикасын, калктын жана дарыгерлердин медициналык жардамды уюштурууга болгон пикирлеринин негизинде үй-бүлөлүк медицина системасын өнүктүрүүгө багытталган илимий негизделген сунуштарды иштеп чыгуу.

3. Коюлган максатка жетүү үчүн төмөндөгүдөй изилдөөнүн милдеттерин чечилген:

1. Демографиялык көрсөткүчтөрдүн өз ара байланышын, нозологиялык топтор боюнча кайрылуулардын динамикасын, ошондой эле Ош облусундагы баштапкы медициналык-санитардык жардам системасына калктын ишенимдик деңгээлин изилдөө.

2. Ош облусу жана Ош шаарындагы баштапкы медициналык-санитардык жардамдын структурасын, жеткиликтүүлүгүн жана кадр менен камсыздоо деңгээлин талдоо.

3. Калктын жана үй-бүлөлүк дарыгерлердин суроо-талаптарынын негизинде медициналык жардамдын сапатын жогорулатуу жана жалпы практикалык медицинанын ишин натыйжалуу уюштуруу боюнча иш-чараларды иштеп чыгуу.

4. Медициналык кызмат көрсөтүүнүн сапатын жогорулатуу боюнча иштелип чыккан иш-чаралардын натыйжалуулугун Ош облусу жана Ош шаарындагы

баштапкы медициналык-санитардык жардам мекемелеринде баалоо жана салыштыруу.

Илимий иштин актуалдуулугу.

Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо системасындагы негизги басым – калкка сапаттуу жана жеткиликтүү медициналык жардам көрсөтүүнү камсыз кылган баштапкы медициналык-санитардык жардамды (БМСЖ) өнүктүрүүгө жасалууда. Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун (ДСУ) сунуштары боюнча БМСЖ калктын биринчи байланыш пункту болуп саналат жана анын жеткиликтүүлүгү менен сапаты өлкөнүн жалпы саламаттык деңгээлин аныктайт.

Кыргызстанда үй-бүлөлүк медицина концепциясы 2000-жылдардан тартып киргизилип, стационардык жардамдан амбулатордук деңгээлге өтүүдө олуттуу кадам жасалган. Бирок бүгүнкү күнгө чейин бул модель толук кандуу иштеп кетпей, уюштуруу жана ресурстук мүнөздөгү бир катар көйгөйлөр сакталып келүүдө. Айрыкча Ош облусунда, аймактык теңсиздик, кадрдык жетишсиздик, калктын нааразычылыгы, медициналык кызматтардын сапатынын төмөндүгү жана үй-бүлөлүк дарыгерлердин функцияларынын чектелиши сыяктуу көйгөйлөр курч бойдон калууда.

Ошондой эле калктын кароосуз катмарынын (жаш балдар, кары-картандар, мигранттардын үй-бүлөлөрү) санынын өсүшү, өнөкөт оорулардын көбөйүшү, социалдык жактан аяр катмарларга сапаттуу жардамдын жетишсиздиги БМСЖнын натыйжалуулугун кайра карап чыгуу зарылдыгын жаратат. Мындан тышкары, үй-бүлөлүк дарыгерлердин ролу чектелип, оорулууну комплекстүү коштоп жүрүү механизми начарлаган, диспансердик байкоо формалдуу мүнөздө калууда.

Кыргызстандын медициналык кадрлар тармагында да олуттуу көйгөйлөр орун алууда: үй-бүлөлүк дарыгерлер жетишсиз, орто медициналык кызматкерлердин функциялары жетиштүү деңгээлде кеңейтилген эмес. Бул жагдай шартында медициналык жардамдын сапаты жана жеткиликтүүлүгү төмөндөөдө. Өзгөчө аймактык, инфраструктуралык жана финансылык чектөөлөргө дуушар болгон Ош облусунда бул маселелер дагы тереңирээк байкалууда.

Ошондуктан, ушул өңдүү көйгөйлөрдү комплекстүү иликтеп, аларды чечүүнүн илимий негизделген жолдорун табуу – заманбап саламаттыкты сактоо системасын өнүктүрүүнүн маанилүү милдети болуп саналат. Калктын муктаждыктарына багытталган интеграцияланган моделди иштеп чыгуу жана аны практикага киргизүү — БМСЖнын сапатын, натыйжалуулугун жана калктын ишенимин жогорулатуу үчүн маанилүү кадам болуп саналат.

Ушунун негизинде, үй-бүлөлүк дарыгерлер практикасынын учурдагы абалын, калктын канааттануу деңгээлин, кадрдык камсыздоону жана натыйжалуулугун комплекстүү талдоо менен, интеграцияланган, эл

керектөөлөрүнө ылайыкташтырылган моделди иштеп чыгуу – бул изилдөөнүн илимий жана практикалык актуалдуулугун аныктайт.

4. Илимий натыйжалар.

Диссертациялык иште жаңы илимий негизделген теориялык жана практикалык натыйжалар берилген, алардын жыйындысы Кыргыз Республикасындагы Үй-бүлөлүк медицина системасын өнүктүрүү үчүн маанилүү.

4.1. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы

1. Демографиялык көрсөткүчтөрдүн өзгөрүшүнө миграция процесстери жана калктын карылыгынын өсүшү себеп болору аныкталды. Изилдөөдө биринчи жолу Ош облусунда төрөт курактагы аялдардын санынын азайышы, балдардын санынын өсүшүнүн басаңдашы сыяктуу демографиялык төңкөлдүктөр менен гипертония, КРВ инфекциялар сыяктуу негизги оорулар боюнча кайрылуулардын динамикасынын түз байланышы далилденди.

2. Ош облусунда 2018–2023-жылдар аралыгында үй-бүлөлүк дарыгерлерге жана баштапкы медициналык-санитардык жардам адистерине болгон кайрылуулардын динамикасы алгачкы жолу изилденди. Натыйжада, толук эмес жумуш убактысынын коэффициенттеринин (1,2–2,0) жана ДССУнун (дарылоо-саламаттыкты сактоо уюмдарынын) стандарттарынын (врач: 14, демографиялык өсүүнү эске алуу менен) негизинде персоналды пландоонун интеграцияланган уникалдуу моделдери сунушталды. Моделдер ФАПтын, ЖПДБнун, ҮМБнын санын оптималдаштыруу менен көйгөйлүү аймактарга медициналык кадрларды тартуунун механизмдерин камтыйт.

3. Калктын муктаждыктарына багытталган интеграцияланган баштапкы медициналык-санитардык жардамдын (КМБИ-БМСЖ) модели Ош облусундагы мекемелерде иштелип чыгып жана иш жүзүндө киргизилип, медициналык жардамдын жеткиликтүүлүгүн жана сапатын жогорулатууда натыйжалуу уюштуруучулук чечим болуп эсептелет. Бул модель тармактар аралык ыкманы, БМСЖдын ишин 5S принцибинин негизиндеги уюштуруу, процесстерди санариптештирүүнү жана орто медициналык кызматкерлердин ролун кеңейтүүнү камтыйт.

4. Үй-бүлөлүк медицинадагы кадрдык жетишпестик шартында орто медициналык кызматкерлердин функцияларын кеңейтүү БМСЖ системасынын натыйжалуулугун жана туруктуулугун жогорулатууга өбөлгө түзөт. Медайымдардын бейтаптарды өз алдынча кабыл алуусу, профилактикалык иш-чараларды жүргүзүүсү жана бейтаптардын динамикалык көзөмөлүн камсыздоосу – медициналык жардамдын жеткиликтүүлүгүн жана калктын канааттануусун жогорулатуунун натыйжалуу жолу экендиги далилденген.

4.2. Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгүн негиздөө (методдор материалды чогултуу жана илимий корутундуларды аргументациялоо)

Изилдөөнүн маалымат базасы катары статистикалык маалыматтар да, баштапкы медициналык маалыматтар да колдонулган. Аларга төмөнкүлөр кирет: 2019–2024-жылдарга карата жылдык отчеттордун маалыматтары (ЗДРАВ 12-форма, НСК 12-форма); кош бойлуу аялдардын медициналык карталары (n=30); үй-бүлөлүк дарыгерлердин күндөлүктөрү (Форма 020/у, n=156); диспансердик байкоо карталары (Форма 030/у); үй-бүлөлүк дарыгерлер үчүн түзүлгөн анкеталар (n=100); калктын үй-бүлөлүк дарыгерлердин ишине болгон канааттануусун баалоо боюнча жүргүзүлгөн анкеталар (n=300).

4.3. Квалификациялык талаптарга шайкештиги.

Диссертациянын темасы боюнча 12 илимий макала, анын ичинен 8 макала импакт-фактор 0,1ден жогору болгон РИНЦ системасы боюнча индекстелген журналдарда жарыяланган. Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу УАКтын илимий даража ыйгаруу боюнча диссертациялык жобонун талаптарына жооп берет.

Алынган натыйжалардын практикалык баалуулугу.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн негизинде алынган материалдар практикалык медицинага киргизилген (Ош шаардык ҮМБнын № 4 филиалы (14.11.2023-ж. акт). Теориялык материалдар ОшМУнун Медицина факультетинин коомдук саламаттыкты сактоо кафедрасында окуу процессине киргизилген (08.10.2024-ж. акт).

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы коюлган максаттарга жана изилдөөнүн милдеттерине толугу менен шайкеш келет.

6. Диссертация боюнча эскертүүлөр.

1. Изилдөөнүн ыкмалары берилген бөлүмдө (гл. 2) тандалган респонденттердин саны, тандоо ыкмасы (выборка), анкетанын валиддүүлүгү жана статистикалык талдоо инструменттери жеткиликтүү сүрөттөлгөн эмес. Бул алынган жыйынтыктардын ишенимдүүлүгүн жана илимий салмагын төмөндөтөт.

2. Кызмат сапаты боюнча далилдер жетишпейт. Калктын канааттануусу жана медициналык жардамдын сапаты диссертация темасында көрсөтүлгөнү менен, диспансердик кеземел, профилактикалык кароолордун камтуусу, дарылоону өз маалында баштоо сыяктуу клиникалык индикаторлор терең талданган эмес. Бул интеграцияланган моделдин натыйжалуулугун күбөлөндүрүүчү фактылык базаны алсыратат.

7. Сунуш-пикир.

1. Изилдөөгө катышкандардын так саны, тандоо критерийлери (шарттары) жана анкетанын түзүмү толук сүрөттөлүшү керек.

2. Колдонулган социологиялык жана статистикалык ыкмалар (мисалы, t тест, χ^2 , корреляциялык анализ ж.б.) жана аларды колдонуу максаттары ачык баяндалууга тийиш.

8. Жетектөөчү мекеме жана расмий оппоненттер боюнча сунуштар.

Жетектөөчү мекеме катары Ташкент дарыгерлерди өркүндөтүү институту (Ташкентский институт усовершенствования врачей) “Коомдук саламаттыкты сактоо жана саламаттыкты сактоону башкаруу” кафедрасын сунуштаймын, себеби ал кафедрада 14.02.03 - коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиги боюнча илимдин докторлору эмгектенишет.

– Биринчи расмий оппонент катары – Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин “Коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо” кафедрасынын профессору, медицина илимдеринин доктору Мамбетов Марат Аваловичти сунуштаймын. Адистиги боюнча (автореферат боюнча: 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо), изилдөө проблемасына жакын басылмалары бар.

1. **Мамбетов, М. А.** О ходе реализации программы реформирования системы здравоохранения Киргизской Республики [Текст] / М. М. Каратаев, М. А. Мамбетов, У. Х. Аджибаев // Проблемы управления здравоохранением. – 2006. – № 4. – С. 10-12.

2. **Мамбетов, М. А.** Система анализа эффективности деятельности органов местного самоуправления [Текст] / М. А. Мамбетов, М. А. Курбанов // Аллея науки. – 2020. – Т. 1, № 3(42). – С. 631-634.

3. **Мамбетов, М. А.** Стратегия социально-экономического развития региона в посткризисный период [Текст] / М. А. Мамбетов // Региональная экономика: теория и практика. – 2012. – № 9. – С. 9-13.

– Экинчи расмий оппонент катары – медицина илимдеринин кандидаты, доцент Акматова Бегайым Акбагышевнаны сунуштаймын. Адистиги боюнча (автореферат боюнча: 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо), изилдөө проблемасына жакын басылмалары бар.

1. **Каратаев, М. М.** Опыт внедрения системы повышения качества в Киргизской Республике [Текст] / М. М. Каратаев, А. К. Артыкбаева, Б. А. Акматова // Проблемы управления здравоохранением. – 2007. – № 1. – С. 30-35.

2. **Акматова, Б. А.** К оценке удовлетворенности сельского населения качеством оказания медицинской помощи на первичном уровне [Текст] / Б. А. Акматова // Наука и новые технологии. – 2009. – № 5. – С. 304-306.

3. Оценка предоставления лечебно-профилактических услуг при ВИЧ-инфекции в Кыргызстане [Текст] / Б. А. Акматова, А. Д. Кульшарова, А. М. Абдылдаева, А. П. Дерябина // Здравоохранение Кыргызстана. – 2013. – № 4. – С. 42-46.

9. Корутунду.

Аскарбекова Гүлдесте Аскарбековнанын диссертациялык иши актуалдуу темадагы бүткөрүлгөн жеке илимий-квалификациялык иш болуп саналат, анын жыйынтыктары Кыргыз Республикасындагы Үй-бүлөлүк медицина системасын өнүктүрүүдө чоң мааниге ээ.

Актуалдуулугу, илимий жанылыгы, теориялык жана практикалык мааниси, ошондой эле алынган натыйжалардын ишенимдүүлүгү жана корутундулардын негиздүүлүгү боюнча Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу УАКтын кандидаттык диссертацияларга коюлган талаптарына жооп берет жана 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистигине ылайык келет.

10. Диссертациялык кеңештин эксперти, Аскарбекова Гүлдесте Аскарбековнанын диссертациялык ишин жана документтерин карап чыгып диссертация боюнча эскертүүлөрдү жойгондон кийин 14.02.03 – коомдук саламаттык жана саламаттыкты сактоо адистиги боюнча медицина илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алууга сунушталган “Кыргыз Республикасында жалпы дарыгерлер (үй-бүлөлүк) практикасын өркүндөтүүдөгү, уюштуруудагы медициналык жана социалдык көйгөйлөр (Ош облусунун мисалында)” аталыштагы диссертациясын И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясынын жана тең уюштуруучу Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин Д 14.23.690 Диссертациялык кеңешине кабыл алынуусун сунуштаймын.

Диссертациялык кеңештин эксперти,
м.и.д., профессор

Мамбетов М. А.

Диссертациялык кеңештин экспертинин колун тастыктаймын:

Диссертациялык кеңештин
окумуштуу катчысы,
м.и.к., доцент

Ибраимова Д. Д.

25.06.2025 ж.

Подпись Ибраимова Д. Д. заверяю
зав. общим отделом
АХУНБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК МЕДИЦИНАЛЫК АКАДЕМИЯСЫ
КЫРГЫЗСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ МЕДИЦИНСКАЯ АКАДЕМИЯ ИМЕНИ И. К. АХУНБАЕВА